

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ร้านยาเป็นสถานบริการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่เป็นที่พึ่งและเป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชน ในการดูแลรักษาภาวะความเจ็บป่วยเบื้องต้นและมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ยาที่ถูกต้อง รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพควบคู่กับการให้บริการด้านยา ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมได้จำแนกประเภทของร้านขายยาแผนปัจจุบันออกเป็น 2 ประเภท คือร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท 1(ขย.1) และร้านขายยาแบบบรรจุเสร็จ(ขย.2) โดยหลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของร้านขายยาแบ่งจากความสามารถในการจำหน่ายยา โดยร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท 1(ขย.1) นี้ต้องมีเภสัชกรควบคุมดูแลปฏิบัติหน้าที่ตลอดเวลาทำการจึงสามารถขอใบอนุญาตขายยาได้ โดยในปัจจุบันร้านยาประเภทนี้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นทำเลที่ตั้ง การตกแต่งร้าน ราคาขาย เป็นต้น ส่วนร้านขายยาแบบบรรจุเสร็จ(ขย.2) จำหน่ายได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้านและยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่มีไซยาไนด์หรือยาควบคุมพิเศษเท่านั้น(สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,2547) ดังนั้นในปัจจุบันร้านขายยาแบบบรรจุเสร็จ(ขย.2) มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขต้องการให้ร้านยาประเภทนี้หมดไป โดยการไม่ออกใบอนุญาตให้กับร้านขายยาประเภทนี้ส่วนร้านขายยาเดิมจะขายต่อให้กับบุคคลอื่นไม่ได้ต้องเลิกกิจการ

ในปี พ.ศ. 2545 โครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยาของสภาเภสัชกรรม(The Community Pharmacy Development and Accreditation) ถูกพัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และสภาเภสัชกรรม(หนทางสู่ร้านยาคุณภาพ,2548) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาร้านยาทั่วไปเป็นร้านยาคุณภาพที่ให้บริการที่แตกต่างจากร้านยาทั่วไป “ร้านยาคุณภาพ” เป็นร้านยาที่ไม่มุ่งเน้นเฉพาะการขายยา แต่เน้นการบริการแบบวิชาชีพที่ให้บริการทั้งส่วนของผลิตภัณฑ์(Product Service) และในส่วนของการบริการข้อมูล ชี้แนะนำต่างๆ (Information Service) ทำให้ร้านยาเป็นสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ซึ่งเป็นที่พึ่งและทางเลือกของประชาชน ในการดูแลรักษาภาวะความเจ็บป่วยเบื้องต้นของตนเองและมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ยาที่ถูกต้อง โดยร้านยาใดมีความพร้อมสามารถยื่นความจำนงขอเข้าร่วมโครงการนี้ได้ เมื่อผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่โครงการกำหนดก็จะได้รับการรับรองว่าเป็นร้านยาคุณภาพ ซึ่งร้านยาที่ได้รับการรับรองเป็นร้านยาคุณภาพนั้นจะได้รับสิทธิ

ประโยชน์เหนือกว่าร้านยาทั่วไป อาทิเช่น ได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โดยเป็นการนำร่องขยายสาขาร้านยาซึ่งทางสำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติร่วมกับสภาเภสัชกรรม ทำให้ร้านยานั้นๆมีฐานลูกค้าเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับความเชื่อถือจากผู้มารับบริการในร้านยาว่า จะได้รับบริการที่ดีมีคุณภาพจากเภสัชกรอีกด้วย โดยร้านยาคุณภาพจะได้รับการรับรองจากสภาเภสัชกรรมต่อเมื่อผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้านยาคุณภาพ 5 มาตรฐานเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2548 มีร้านยาเข้าร่วมโครงการจำนวน 248 ร้าน จากร้านยาในประเทศทั้งหมด 8,801 ร้าน แต่ได้รับการรับรองจากสภาเภสัชกรรม 101 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 1.12 ของจำนวนร้านยาทั้งหมดในประเทศ และตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงปี พ.ศ. 2554 มีร้านขายยาที่ได้รับการรับรองจากสภาเภสัชกรรมเพียง 361 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 3.16 ของจำนวนร้านยาทั้งหมดในประเทศซึ่งถือว่าน้อยมาก(สำนักงานโครงการพัฒนาร้านยาสภาเภสัชกรรม,2554)

จังหวัดลำปางเป็นเมืองใหญ่ของภาคเหนือและในปัจจุบันจังหวัดลำปางได้มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การส่งออก และการท่องเที่ยว จึงมีนักลงทุนมาลงทุนเป็นจำนวนมากเพื่อรองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ธุรกิจร้านขายยาเป็นธุรกิจหนึ่งที่มีการขยายตัวเช่นกัน เดิมธุรกิจร้านยาจะมีลักษณะเป็นร้านเดี่ยว ซึ่งมีเจ้าของกิจการเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด มีการแข่งขันน้อยและเน้นสินค้าประเภทยาและอุปกรณ์การแพทย์เท่านั้น แต่ในปัจจุบันธุรกิจร้านยามีการเปลี่ยนแปลงโดยได้รับอิทธิพลจากประเทศทางตะวันตกให้มีลักษณะแบบ Modern Trade คือร้านยาทันสมัย เป็นแหล่งรวมของสินค้าเพื่อสุขภาพประกอบด้วย ยา อุปกรณ์การแพทย์ เครื่องมือทางการแพทย์ เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยธุรกิจร้านยาได้เปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบ Chain Store คือเจ้าของธุรกิจคนเดียวแต่มีการขยายสาขา เช่น ฟาม่าชอยด์ เฟิสท์ดริค เป็นต้น หรือธุรกิจร้านยาในรูปแบบเฟรนไชน์ คือดำเนินธุรกิจผ่านผู้ประกอบการอิสระที่ได้รับสิทธิเครื่องหมายการค้า โดยมีรูปแบบวิธีดำเนินธุรกิจในทุกสาขาให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน เช่น บู้สท์ วัตสัน ฟาซิโน เป็นต้น โดยอำเภอเมืองลำปางมีจำนวนร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท 1(ขย.1) จำนวน 56 ร้าน แบ่งเป็นร้านเดี่ยวที่มีผู้ประกอบการร้านยาเป็นผู้ดำเนินการเองจำนวน 55 ร้านและมีร้านยาในรูปแบบเฟรนไชน์จำนวน 1 ร้าน(สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง,2555) แต่ไม่มีร้านยาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยาของสภาเภสัชกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงจะเห็นว่า จังหวัดเชียงใหม่มีร้านยาคุณภาพ 11 ร้านคิดเป็นร้อยละ 33.33 จังหวัดเชียงรายมีร้านยาคุณภาพ 4 ร้านคิดเป็นร้อยละ 12.12 จังหวัดแพร่มีร้านยาคุณภาพ 2 ร้านคิดเป็นร้อยละ 6.06 เป็นต้น(สำนักงานโครงการพัฒนาร้านยาสภาเภสัชกรรม,2554) ดังนั้นจะเห็นว่าผู้ประกอบการร้านยาในอำเภอเมืองลำปางไม่มีผู้ยอมรับการเข้าร่วมโครงการนี้

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาทัศนคติผู้ประกอบการร้านยาในอำเภอเมืองลำปางต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยาของสภาเภสัชกรรม เนื่องจากผู้ประกอบการร้านยานั้นๆเป็นผู้ตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการฯนี้หรือไม่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้จูงใจให้เกิดการเข้าร่วมโครงการฯเพิ่มขึ้น รวมถึงเพื่อให้สภาเภสัชกรรมและสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาร้านยาให้เป็นร้านยาที่มีคุณภาพตามหลักสากล มีการปฏิบัติเป็นไปตามข้อกำหนดของสภาเภสัชกรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาทัศนคติตามองค์ประกอบทัศนคติของผู้ประกอบการร้านยาในอำเภอเมืองลำปางต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยาของสภาเภสัชกรรม

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบทัศนคติตามองค์ประกอบทัศนคติของผู้ประกอบการร้านยาในอำเภอเมืองลำปางต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยาของสภาเภสัชกรรม
2. สามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อจูงใจให้เกิดการเข้าร่วมโครงการฯเพิ่มขึ้น รวมถึงเพื่อให้สภาเภสัชกรรมและสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาร้านยาให้เป็นร้านยาที่มีคุณภาพตามหลักสากล

1.4 นิยามศัพท์

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกความคิดหรือความเชื่อและแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลเป็นปฏิกริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบที่จะส่งผลกระทบต่อการตอบสนองของบุคคลในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคล สิ่งของ และในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ

การจูงใจ หมายถึงการนำเอาปัจจัยต่างๆมาเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทางเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่จูงใจจะต้องค้นหาว่า

บุคคลที่เขาต้องการจงใจมีความต้องการหรือมีความคาดหวังอย่างไรมีประสบการณ์ความรู้และทัศนคติในเรื่องนั้นๆอย่างไรแล้วพยายามดึงเอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นแรงจูงใจ(Motive) ในการแสดงพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ

ผู้ประกอบการร้านยา หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการธุรกิจร้านขายยา มีสิทธิอำนาจในการบริหารจัดการกิจการทั้งหมด

โครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยา หมายถึง โครงการที่พัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาและสภาเภสัชกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาร้านยาทั่วไปเป็นร้านยาคุณภาพที่ให้บริการที่แตกต่างจากร้านยาทั่วไป

ร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท 1 (ขย.1) หมายถึง ร้านขายยาแผนปัจจุบันที่มีเภสัชกรควบคุมดูแลปฏิบัติหน้าที่ตลอดเวลาทำการ สามารถจำหน่ายยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ และยาสามัญประจำบ้าน รวมถึงอุปกรณ์การแพทย์และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

ร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท 2 (ขย. 2) หมายถึง ร้านขายยาแผนปัจจุบันแบบบรรจุเสร็จจำหน่ายได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้านและยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุเสร็จที่มีไซยาไนด์หรือยาควบคุมพิเศษ โดยมีเงื่อนไขว่ายาที่จำหน่ายในร้าน ขย.2 นั้นต้องเป็นการจำหน่ายโดยไม่แบ่งออกมาจากภาชนะบรรจุเดิม

ร้านยาทั่วไป หมายถึง ร้านขายยาแผนปัจจุบันประเภท 1 (ขย.1) ตรวจสอบและรับรองโดยฝ่ายงานคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

ร้านยาคุณภาพ หมายถึง ร้านยาที่ไม่มุ่งเน้นเฉพาะขายยาแต่เป็นการบริการแบบวิชาชีพที่ให้บริการทั้งส่วนของผลิตภัณฑ์(Product Service) และส่วนของการบริการข้อมูล(Information Service) ทำให้อาเภสัชกรเป็นสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิซึ่งเป็นที่พึ่งและทางเลือกของประชาชน โดยได้รับการรับรองจากสภาเภสัชกรรมในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพร้านยา

มาตรฐานร้านยา หมายถึง มาตรฐานที่สภาเภสัชกรรมกำหนดขึ้น ซึ่งเกิดจากการรวบรวมและทบทวนมาตรฐานที่เป็นสากล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการให้เกิดการบริหารจัดการทางเภสัชกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพแก่ประชาชนผู้รับบริการ

ยา (Medicine) หมายถึง ผลิตภัณฑ์หรือสารเคมีที่มีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของขบวนการทางพยาธิวิทยาซึ่งทำให้เกิดโรค ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ได้รับ

ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (Supplement Products) หมายถึง ผลิตภัณฑ์หรือสารเคมีที่กินเพื่อเสริมอาหารหลักที่เรากินตามปกติช่วยเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง ทดแทนสารอาหารที่ร่างกายบกพร่องและป้องกันโรค